

*Дика Д.**

НАЦІОНАЛЬНІ ПРАВОЗАХИСНІ СИСТЕМИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

Створення і функціонування такого важливого органу як Європейський суд з прав людини, є важливим надбанням загальноєвропейської правової системи захисту прав людини.

Протягом кількох десятиліть існували два органи - Європейська комісія з прав людини і Європейський Суд з прав людини. У Суді були представлені всі держави - члени Ради Європи. Спочатку функції прийняття та розгляду індивідуальних скарг належали Комісії, яка могла у разі неможливості врегулювання передати справу до Суду, рішення якого вважалось остаточним. На певній стадії діяльності такого контрольного механізму доступ до Суду отримали самі заявники, але тільки після констатації безрезультативності зусиль Комісії.

Кожна особа в нашій державі може скористатися можливістю захисту своїх прав у національних судах загальної юрисдикції, існує також право звертатися (в разі, якщо усі національні засоби захисту вичерпано) за захистом порушених прав до Європейського суду з прав людини [1, с. 56-59].

На сьогодні це єдиний у світі наддержавний судовий орган, який приймає заяви безпосередньо від фізичних осіб і захищає права та свободи людини, а держави – члени Ради Європи, які ратифікували Конвенцію, визнають усі його рішення обов'язковими для себе. 17 липня 1997 року Україна ратифікувала (зробила частиною власного законодавства) Конвенцію, тобто визнала для себе також обов'язковими рішення Суду [4, с. 2].

Рішення та рекомендації Європейського суду впливають на становлення, реформування та модернізацію сучасних національних правозахисних систем, на практичне застосування європейських правових стандартів при прийнятті рішень національними судами. Вплив рішень цього Суду позначається й на формуванні національних стандартів та нормативів захисту прав людини в Україні [5, с. 64].

Важко заперечувати дослідникам Глотову С. та Петренку Е., які вважають, що на сьогодні Європейський суд поряд із Міжнародним судом в Гаазі, Європейським судом у Люксембурзі є одним із трьох головних судів міжнародного рівня [2, с. 17-19].

Сьогодні можна вважати загальновідомим положення про те, що однією з найголовніших функцій правової держави є забезпечення нею ефективного внутрішнього юридичного захисту прав людини.

Протягом усього періоду функціонування Суду - цей орган поступово став ефективним правовим інструментом у Європі. Так, перші десятиріччя його робота відбувалася в дуже складних умовах. Належній роботі Суду заважали, зокрема, деякі зовнішні фактори, наприклад, такий, як ідеологічне протистояння у Європі тих часів, а також запізнена реакція внутрішнього законодавства окремих держав на нові європейські міжнародно-пра-

* аспірант кафедри міжнародного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Фурса С.Я.

вові стандарти, і психологічні моменти (чимало європейських країн не могли змиритися із тим, що Суд є «наддержавним органом»), і недосконалість існуючої в перші десятиріччя функціонування Суду двоступеневої системи розгляду скарг, вади в правилах і процедурі Європейського суду, і перевантаженість Суду (так, за останні роки намітилась тенденція до значного росту кількості справ) тощо.

За роки, що сплинули від часу утворення Європейського суду, його рішення стали одними з основних джерел права для національних правових систем у галузі прав людини, включаючи й українську систему права, для формування європейських і національних стандартів захисту прав людини.

Україна як складова світової системи і член Ради Європи, яка ратифікувала, приєдналася чи підписала приблизно чверть від існуючої кількості багатосторонніх міжнародних договорів, укладених у межах Європи, і зокрема ратифікувала Конвенцію та протоколи до неї, які стали частиною нашого національного законодавства, й визнала юрисдикцію Суду, повинна вирішити велику кількість проблем, з тим щоб викоринити зазначені вище правопорушення, вивести судову систему України на рівень європейських стандартів і щоб наше правосуддя стало таким, яке не давало б підстав громадянам України звертатися до Суду за захистом своїх прав [3, с. 11].

Ратифікація Україною у 1997 році Конвенції стала важливим чинником для адаптації національного законодавства з прав людини до норм європейського права та європейських стандартів захисту прав людини, включаючи й судовий захист. Проте національна правозахисна система, зокрема судова, ще не спроможна належно забезпечити своїм громадянам захист прав та свобод, гарантованих Конституцією України. Вирішення зазначеного можливе за умов відповідного законодавчого забезпечення та створення ефективного механізму його реалізації.

Література

1. Вільдхабер Л. Місце Європейського Суду з прав людини у європейському конституційному контексті // Вісник Конституційного Суду України. – 2002. – № 1. – С. 56–59.
2. Глотов С. А., Петренко Е. Г. Права человека и их защита в Европейском суде / Ин-т нац. стратегии реформ. - М.; Краснодар: Изд. Дом «Юг», 2000. – 139 с.
3. Данченко Т. В. Європейський суд з прав людини та українське судочинство // Європейські перспективи. - 2009. - №1. – С. 3-11.
4. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції»: Прийнятий 17 лип. 1997 р. № 475/97-ВР // Голос України. – 1997. – 24 лип.
5. Карпачова Н. І. Стан дотримання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні: Перша щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. Вид. 2-е – Харків, 2001. – С. 64, 128.
6. Матвеева Ю. І. Принцип визначеності в рішеннях Європейського Суду з прав людини // Наукові записки НаУКМА. - 2008. - Т. 77: Юридичні науки. - С. 53-56.
7. Соловійов О. В. До питання про національно-юридичний статус практики Європейського суду з прав людини // Часопис Академії адвокатури України. – 2010. - №6. – С. 1-8.
8. Трегубов Е. Л. Право на справедливий суд в практиці європейського суду з прав людини / Е. Л. Трегубов // Форум права. – 2010. – № 1. – С. 358–363.
9. Шевчук С. Правовідносини особи з державою: концепція «належної правової процедури» // Закон і бізнес. – 1999. – № 16. – С. 11.